

Det tværfaglige samarbejde om børns sprog og 3-års sprogvurdering

Delrapport

**Lena Basse
Hans Månsson
Dorthe Bleses
Rune N. Jørgensen**

**Nationalt Videncenter for Læsning
2009**

Nærværende rapport beskriver resultaterne af første del af projektet: *Det tværfaglige samarbejde om børns sprog og sprogvurderinger*. Denne del er udført i foråret 2009 og består af en spørgeskemaundersøgelse rettet til pædagoger i børnehaver.

Projektet følges i efteråret 2009 op med en kvalitativ undersøgelse med interviews af nøglepersoner i to udvalgte kommuner.

Undersøgelsen udføres af Kompetenceenhed for Logopædi, UCC, i samarbejde med Center for Børnesprog, SDU.

Projektet er finansieret af Nationalt Videncenter for Læsning.

Deltagere i projektet:

Lena Basse, Kompetenceenhed for logopædi, UCC: Primær projektmedarbejder, ansvar for tilrettelæggelse, udførsel og afrapportering af undersøgelsen.

Hans Månsson, Kompetenceenhed for logopædi, UCC: Projektleder.

Dorthe Bleses, Center for Børnesprog, SDU: Projektudviklingskonsulent.

Rune Nørgaard Jørgensen: Center for Børnesprog, SDU: Udviklingskonsulent.

Vi ønsker at takke alle de involverede pædagoger, konsulenter og andre, der har bidraget til undersøgelsen med svar og tid.

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse	2
Indledning	3
Projektets formål	4
Spørgeskemaundersøgelsen	4
Design	4
Spørgeskemaets fokus.....	6
Resumé og diskussioner	9
Institutionernes baggrundsoplysninger	9
Facilitering af sprogarbejdet	9
Ansvars og opgavefordeling i det opfølgende sprogarbejde.....	12
Samarbejdet mellem pædagoger og talepædagoger	14
Samarbejdet med forældrene	16
Konklusion og perspektivering	17
Henvisninger	19
BILAG 1: Kommuner i undersøgelsen	21

BILAG 2: UNDERSØGELSENS SAMLEDES RESULTATER FORELIGGER I ET SELVSTÆNDIGT DOKUMENT.

Indledning

Projektet *Det tværfaglige samarbejde om børns sprog og 3-års sprogvurdering* belyser, hvordan det praktiske samarbejde om sprogvurderinger og det opfølgende sprogarbejde håndteres og opleves i børnehaver i 37 kommuner.

Såvel rapporten fra Læseudvalget (UVM 2005) og Skolestartsudvalgets anbefalinger for dagtilbudsområdet (UVM 2006) satte fokus på sprogscreening af børn i børnehaven med henblik på at styrke børns sproglige forudsætninger for læsning. I begge rapporter blev det ligeledes anbefalet, at det daglige arbejde med børns sprog styrkes, og at pædagoger opkvalificeres med hensyn til sprogstimulerende metoder.

Anbefalingerne blev i 2007 udmøntet i Dagtilbudslovens § 11 om obligatorisk tilbud om sprogvurdering af 3-årige, hvorefter kommunerne er forpligtet på at tilbyde sprogvurderinger og endvidere at følge op på sprogvurderingerne med en sprogstimulerende indsats efter behov:

Sprogvurdering og sprogstimulering

§ 11. Kommunalbestyrelsen har ansvaret for, at alle 3-årige børn i kommunen får tilbudt en sprogvurdering, og skal efter behov tilbyde sprogunderstøttende aktiviteter og anden bistand, jf. § 4, stk. 2, i denne lov og §§ 4 og 4 a i lov om folkeskolen.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal i forbindelse med tilbuddet om sprogvurdering til alle familier med 3-årige børn samtidig gøre familier, der ikke anvender dagtilbud, opmærksom på muligheden for en plads i et dagtilbud.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen er ansvarlig for at sikre, at barnets forældre inddrages i forbindelse med sprogvurderingerne og dagtilbuddets arbejde med at understøtte børns sprogudvikling, og at forældre får vejledning i at understøtte deres børns sproglige udvikling.

Stk. 4. Kommunalbestyrelsen skal udarbejde og offentliggøre en plan for kommunens mål og rammer for sprogvurderinger og den sprogunderstøttende pædagogiske indsats.

Samtidig er kommunerne efter Dagtilbudslovens § 11, stk. 4 forpligtiget til at udarbejde en samlet plan for mål og rammer for sprogvurderinger og opfølgende indsats. I bemærkninger til loven er det betonet, at den sprogstimulerende indsats så vidt muligt skal integreres i det daglige pædagogiske arbejde og at sprogstimuleringen skal tænkes i nær sammenhæng med læreplansarbejdet.

Loven pålægger desuden kommunerne at inddrage forældrene i den opfølgende indsats i form af vejledning (Dagtilbudslovens § 11, stk. 3).

Mange kommuner er forsat i implementeringsfasen med sprogvurderinger og opfølgning heraf. Nye samarbejdsformer opstår mellem pædagoger og talepædagoger samt mellem pædagoger og forældre og nye rutiner og arbejdsopgaver skal etableres omkring sprogstøtten til børn. Derfor er det interessant at undersøge, hvordan det tværfaglige samarbejde omkring børns sprog fungerer, og hvordan det kan kvalificeres og faciliteres.

Nærværende rapport beskriver resultaterne af første del af projektet, som er en spørgeskemaundersøgelse baseret på pædagoger i børnehaver. Denne del er udført i foråret 2009.

Projektets formål

Projektet søger at belyse samarbejdet mellem pædagoger, talepædagoger og forældre i forhold til det opfølgende sprogarbejde i forbindelse med 3-års sprogvurdering (herefter refereres dette som: det opfølgende sprogarbejde) samt at belyse forskellige faktorer (for eksempel samarbejdsvilkår, netværk, opkvalificering) for dette samarbejde.

Projektets formål er at indkredse eksempler på og idéer til, hvordan dette samarbejde kan styrkes og dermed kvalificere det opfølgende sprogarbejde.

Sprogvurderinger af tosprogede børn følger egen lovgivning (§ 4A i Folkeskoleloven) og er ikke et fokus i undersøgelsen. Dog er der i enkelte spørgsmål spurgt ind til sprogindsatsen for tosprogede børn med henblik på at afdække, hvorvidt § 4A indsatsen ansvarsmæssigt hører sammen med den generelle 3-års sprogvurdering.

Spørgeskemaundersøgelsen

Design

Spørgeskemaundersøgelsen er designet med henblik på at undersøge samarbejdet om børns sprog på institutionsniveau: Hvordan organiseres og opleves samarbejdet om børns sprog i pædagogers hverdag. Dette snit blev lagt i samråd med Danmarks Evalueringsinstitut (EVA), som evaluerer arbejdet med sprogvurderinger.

Spørgeskemaerne er dermed rettet direkte til pædagoger i institutionerne. Det har været sigtet, at spørgeskemaet så vidt muligt skulle besvares af *den person, der har mest viden om sprogvurderinger og det opfølgende sprogarbejde i institutionen* (formulering fra spørgeskemaet).

I afgrænsningen af projektet er der anvendt to principper til udvælgelsen af kommunerne.

For det første er der gennem et samarbejde med Sprogvurdering.dk taget kontakt til de kommuner der anvender Sprogvurdering.dk i registreringen af sprogvurderinger¹. Af disse kommuner deltog 20 i undersøgelsen.

For det andet er der udvalgt kommuner, som i EVA's undersøgelse af sprogvurderinger af 3-årige (2008) oplyser, at de har etableret en praksis, hvor en sprogvurdering, der viser behov for fokuseret

¹ Sprogvurdering.dk er et elektronisk managementsystem til håndtering af *Sprogvurderingsmateriale til 3-årige* og er udviklet af Center for Børnesprog, Syddansk Universitet i samarbejde Mikroværkstedet A/S (Jensen, Jørgensen og Bleses, 2009).

eller særlig indsats, følges op med en opfølgende sprogvurdering. Dette kriterium er således anvendt som indikator for, at kommunerne i 2008 havde påbegyndt en samlet indsats for det opfølgende sprogarbejde.

For at afgrænse projektet yderligere er der fokuseret på kommuner, der anvender *Sprogvurderingsmateriale til 3-årige*² som grundlag for sprogvurdering. EVA's undersøgelse af sprogvurderinger af 3-årige (EVA 2008) viste, at dette materiale blev anvendt i 70 af de 91 deltagende kommuner. På den baggrund har vi vurderet, at anvendelsen af *Sprogvurderingsmateriale til 3-årige* var et repræsentativt kriterium for udvælgelse af kommuner. Ved en fejl i udsendelsen blev 8 kommuner, der ikke anvender *Sprogvurderingsmateriale til 3-årige* inddraget i spørgeskemaundersøgelsen. Disse kommuner er ikke medtaget i analysen, fordi spørgeskemaet ikke var tiltænkt disse kommuner.

Samlet indgår 30 kommuner i analysen (BILAG 1). Kommunerne vurderes at repræsentere et bredt geografisk og demografisk grundlag. Spørgeskemaet er sendt til 1086 institutioner i de 30 kommuner. Undersøgelsens svarprocent er 61,9 % (673 påbegyndte besvarelser).

Spørgeskemaet er designet i programmet Survey Xact og er udsendt elektronisk 15. juni 2009.

Centrale begreber:

I spørgeskemaet og rapporten indgår *fokuseret indsats* og *særlig indsats* som centrale begreber. Begreberne stammer fra *Sprogvurderingsmateriale til 3-årige*³, hvor børnene på baggrund af en sprogvurdering placeres i tre grupper:

Generel indsats (85 % af børnene forventes at placere sig her)

Fokuseret indsats (10-15 % af børnene forventes at placere sig her)

Særlig indsats (5 % af børnene forventes at placere sig her)

I den første gruppe vurderes barnets sprog til at være alderssvarende, og der er normalt ikke brug for yderligere indsats end den generelle sprogstøtte i hverdagen. Denne gruppe er derfor ikke interessant i undersøgelsen, hvor fokus er på det opfølgende sprogarbejde, dvs. indsats som opfølgning på sprogvurderinger, der viser et behov for støtte til barnet.

² *Sprogvurderingsmateriale til 3-årige* er et screeningsmateriale udviklet for Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender af et konsortium bestående af Center for Børnesprog, Syddansk Universitet; Kompetenceenheden for Logopædi, CVU Storkøbenhavn (nu Professionshøjskolen UCC); MikroVærkstedet A/S og Nationalt Videncenter for Læsning. Sprogvurdering hører nu under Indenrigs- og socialministeriet. *Sprogvurdering af 3-årige* kan downloades på ministeriets hjemmeside: <http://www.ism.dk/Temaer/socialle-omraader/Boern-unge-og-familie/Dagtilbudsomraadet/Dagtilbud/Sprogvurdering/Sider/Start.aspx>.

³ *Sprogvurderingsmateriale til 3-årige* er udførligt beskrevet i Bleses (2009).

I forbindelse med børn der falder inden for *fokuseret indsats* er der mistanke om sproglige problemer. For fokuseret indsats anbefales det i *Sprogvurderingsmateriale til 3-årige*, at der i institutionen tilrettelægges ekstra sprogstøttende aktiviteter i forhold til dele af sprogudviklingen. Når det gælder *særlig indsats* anbefales det i materialet, at talepædagogen inddrages. Her er der formentlig tale om egentlige sproglige vanskeligheder, som kræver en særlig sprogindsats. I analysen af spørgeskemaundersøgelsen forventes det derfor, at samarbejdet mellem pædagoger og talepædagoger adskiller sig i forhold til de to kategorier.

Spørgeskemaets fokus

Spørgeskemaet sætter fokus på to samarbejdsakser i relation til det opfølgende sprogarbejde, nemlig samarbejdet mellem:

- Pædagoger og talepædagoger
- Pædagoger og forældre

Ud fra dette dobbelte fokus var spørgeskemaet bygget op i fem hoveddele:

- Baggrundsspørgsmål
- Facilitering af sprogarbejdet
- Ansvars- og opgavefordeling i det opfølgende sprogarbejde
- Samarbejdet mellem pædagoger og talepædagoger
- Samarbejdet mellem pædagoger og forældre

I de følgende afsnit beskrives de fem dele i rapporten i kortform:

1: Baggrundsspørgsmål

I undersøgelsens første del undersøges det om alle 3-årige tilbydes en sprogvurdering. Der er endvidere spurgt til respondentens funktion i institutionen (for eksempel sprogvejleder), til respondentens efteruddannelse samt til institutionens normering (antal børn)⁴. Resultaterne fra disse spørgsmål ses i BILAG 2, tabel 1-4.

2: Facilitering af sprogarbejdet

I del 2 undersøges efteruddannelsesniveaue på sprogområdet i institutionen (BILAG 2, tabel 5-21) Begrundelsen for dette fokus har sin baggrund i en evaluering af sprogstimulering af tosprogede børn (§ 4A) udført af Rambøll (UVM 2003). Her peges der på uddannelsesniveau som en helt central faktor i sprogarbejdet med tosprogede børn. Evalueringen peger på, at personalets kompetencer og efteruddannelse har en væsentlig indflydelse på effekten af sprogstimulering.

⁴ I spørgeskemaet blev der tillige spurgt til pædagognormeringen i institutionen. Oplysningerne om normering var dog så forskelligartet opgjort, at disse oplysninger viste sig for uensartede til at kunne anvendes i analysen.

Således er der størst oplevet effekt i kommuner, hvor pædagoger eller andet personale med relevant efteruddannelse varetager indsatsen⁵.

I rapporten *Kortlægningsundersøgelse af sprogtilgængelighedsperspektivet på pædagog- og læreruddannelsen* (Krogh, Månsson & Bleses, 2007) er hovedkonklusionen, at der eksisterer et betydeligt efteruddannelsesbehov hos danskundervisere på landets pædagog- og lærerseminarier inden for næsten alle aspekter af børns sprogtilgængelighed. Her udpeges sprogområdet altså ligeledes som et område, der bør opprioriteres videnskabeligt.

EVA's undersøgelse fra 2007 peger ligeledes på, at kompetenceudvikling er en central faktor i sprogvurderinger af 3-årige. Undersøgelsen viser, at kun 3 % af kommunerne i 2007 havde erfaringer med, at pædagoger udfører sprogvurderinger. Rapporten anbefalede derfor, at kommunerne sikrer et kompetenceløft på alle planer, og at der beskrives en langsigtet kompetenceudviklingsplan. Med sprogvurderingstilbud til alle 3-årige vokser sprogopgaverne i institutionerne markant, og det er derfor interessant at se på, hvordan pædagogerne fagligt er klædt på til opgaven.

I spørgeskemaundersøgelsen er pædagogerne desuden blevet spurgt til deres vurdering af behov for efteruddannelse på forskellige områder, herunder også tosprogede børn.

Spørgeskemaundersøgelsen belyser også, hvorvidt netværk er en samarbejdsform, der støtter kompetenceudvikling og viden i det opfølgende sprogarbejde.

Del 2 indeholder desuden spørgsmål om kommunens ressourcetildeling til sprogområdet og om institutionernes interne opkvalificering. Det undersøges tillige, hvilken rolle en eventuel sprogkonsulent i kommunen har.

I føromtalt rapport fra EVA (2007), anbefales det, at der defineres en evalueringsplan for de individuelle handleplaner (den sprogstimulerende indsats), herunder hvornår barnet vurderes igen. Dette belyses her kvantitativt med spørgsmål om, hvorvidt der er beskrevet retningslinjer for den opfølgende indsats.

3: Ansvars- og opgavefordeling i det opfølgende arbejde:

I del 3 belyses det, hvor ansvaret for opfølgende sprogvurdering og det opfølgende sprogarbejde er placeret. (Se BILAG 2, tabel 22-34).

I EVA's undersøgelse fra 2008 ses det, at 71 % af kommunerne forventer, at pædagoger skal udføre den 3-årige sprogvurdering (børn i daginstitution). 39 % af kommunerne forventer, at pædagoger med videreuddannelse inden for sprogvurdering skal udføre sprogvurderingen.

I nærværende undersøgelse er der spurgt til, hvem der udfører en evt. **opfølgende sprogvurdering** af børn, der falder under henholdsvis fokuseret indsats og særlig indsats. Der er desuden spurgt ind til, om talepædagoger også er inddraget i forbindelse med børn, der falder inden for gruppen fokuseret indsats.

I relation til spørgsmålet om retningslinjer for sprogindsatsen i del 2, belyses det i del 3, om der forefindes fælles materialer til beskrivelse af den opfølgende indsats, der kan støtte pædagogerne i

⁵ Jf.: Redegørelse af 9/4 03 om kommunernes erfaringer med sprogstimulering af tosprogede småbørn. (Redegørelse nr. R 9). Undervisningsministeren (Ulla Tørnæs). <http://www.folketinget.dk/Samling/20021/redegoerelse/R9.htm>

det opfølgende sprogarbejde. Valget af dette fokuspunkt udspringer af Rambøls førnævnte evaluering af sprogstimulering for tosprogede (2002). Her peger man på, at tilstedeværelsen af handlingsplaner, centrale målsætninger mm. bidrager til større oplevet effekt af sprogstimuleringen.

I del 3 belyses det endvidere, hvilke evalueringsrutiner institutionen har mht. at vurdere effekten af sprogindsatsen.

Endelig undersøges det, hvordan ansvaret for § 4A indsats er placeret i forhold til den generelle 3-års sprogvurdering.

4: Samarbejdet mellem pædagoger og talepædagoger

Fra EVA's undersøgelser og fra vores kontakter til kommunerne ved vi, at kommunerne strukturerer arbejdet med sprogvurderinger forskelligt. Det er derfor interessant at se på rollefordelingen mellem pædagoger og talepædagoger i det opfølgende sprogarbejde. Del 4 søger at afdække, hvordan pædagoger og talepædagogers samarbejde udformer sig og tillige at afdække pædagogernes vurdering af samarbejdet.

I relation til *Sprog vurderingsmateriale til 3-årige* kan man forvente, at talepædagogen primært inddrages ved kategorien særlig indsats. I materialet anbefales det, at børn der falder ind en for *særlig indsats* tilbydes talepædagogisk bistand. I relation til lovbemærkningerne om integrering af sprogarbejdet i dagligdagen (jf. rapportens indledning) er der tillige blevet spurgt ind til, om pædagogerne oplever, at talepædagogens arbejde er integreret i det daglige arbejde med børnene. Resultaterne fra del 4 ses i BILAG 2, tabel 35-47.

5: Samarbejdet med forældre

Man ved fra international forskning, at sprogmiljøet i hjemmet har stor betydning for barnets sprogudvikling og for den senere læseudvikling⁶. Forskelle i børns sproglige færdigheder bliver i flere udenlandske undersøgelser forklaret med børns forskellige socioøkonomiske og kulturelle baggrunde⁷. Også en dansk undersøgelse viser, at barnets familiebaggrund har betydning for læsefærdigheder⁸. Det er derfor interessant at belyse, hvordan institutionerne arbejder med at inddrage forældre i sprogstøtten. Kommunerne er desuden forpligtigede på at sikre, at forældre inddrages i det opfølgende sprogarbejde, hvilket i spørgeskemaet belyses kvantitativt med et spørgsmål om, hvorvidt kommunen har beskrevet en procedure for inddragelse af forældre. Der spørges også om, hvorvidt talepædagoger og pædagoger samarbejder omkring forældresamarbejdet. Desuden er der stillet spørgsmål om, hvordan samarbejdet med forældrene foregår, og hvordan pædagogerne vurderer samarbejdet. Resultaterne ses i BILAG 2, tabel 46-54.

⁶ Aukust.

⁷ Thomsen og Clausen.

⁸ Juhl.

Resumé og diskussioner

I det følgende præsenteres en resumerende fremstilling og diskussion af spørgeskemaundersøgelsens resultater. Alle tabelhenvisninger refererer til BILAG 2, hvor man finder en mere fuldstændig fremstilling af undersøgelsens resultater.

Institutionernes baggrundsoplysninger

Af de deltagende børnehaver oplyser 96,6 %, at de tilbyder 3-årig sprogvurdering til alle børn. Godt halvdelen af institutionerne har en størrelse på 37-60 børnehavebørn og ca. halvdelen er integrerede institutioner. Undersøgelsen tyder på, at det er mest udbredt, at sprogvurderingen af 3-årige foretages i børnehaven.

Ser man på respondenternes funktion i arbejdet med sprogvurderinger fremgår det af undersøgelsen, at 50,9 % af respondenterne er sprogansvarlige i institutionen. 36,5 % er med i et team, der arbejder med sprogvurderinger. 24 % er ledere og 8,2 % er pædagoger (uden særligt ansvar). Dette billede forventes at afspejle de forskellige måder at organisere arbejdet med sprogvurderinger i institutionerne. I så fald ser man, at udpegning af en sprogansvarlig er den hyppigste organisering.

Undersøgelsen viser, at respondenternes efteruddannelse på sprogområdet mest hyppigt er kortere kurser (1-3 dage). 64,3 % oplyser således, at de har deltaget i kortere kurser. 12 % har deltaget i kortere kurser (mellem 1 dag og 2 ugers varighed). 7 % svarer, at de har eller er i gang med en meritgivende videreuddannelse på sprogområdet. 19,6 % oplyser, at de ikke har deltaget i efteruddannelse på området. I betragtning af at spørgeskemaet er stilet til den person i institutionen, der har mest viden om sprogområdet, kan det overraske, at en femtedel af respondenterne ikke har deltaget i efteruddannelse på sprogområdet.

Facilitering af sprogarbejdet

Personalets efteruddannelse

I flertallet af de besvarende institutioner (52,3 %) har en eller flere af pædagogerne deltaget i 1-3 dages kurser på sprogområdet (tabel 5-8).

I 19,6 % af de besvarende institutioner har en eller flere deltaget i 1-2 ugers kurser på sprogområdet.

I 15,5 % af besvarelserne oplyses det, at institutionen har en eller flere pædagoger med længerevarende efteruddannelse på sprogområdet ansat.

I forhold til meritgivende uddannelse viser undersøgelsen, at 14,2 % af de besvarende institutioner har én eller flere pædagoger ansat, der har/er i gang med meritgivende uddannelse på sprogområdet

Ser man på tværs af de forskellige spørgsmål om efter- og videreuddannelse (tabel 5-8), ses følgende statistik for efteruddannelse af institutionens personale som helhed:

- 22,3 % svarer, at ingen har deltaget i 1-3 dages kurser på sprogområdet. (tabel 5)
- 76,3 % svarer, at ingen har deltaget i 1-2 ugers kurser på sprogområdet. (tabel 6)
- 83,0 % svarer, at ingen har deltaget i længerevarende kurser (mere end 2 uger) (tabel 7)
- 84,6 % svarer, at ingen har deltaget i meritgivende efteruddannelse (tabel 8).

Hermed er 1-3 dages kurser langt den hyppigste grad af efteruddannelse af institutionernes pædagoger på sprogområdet. Det skal bemærkes, at ovenstående analyse på tværs af tabellerne kun giver nogle indikationer af uddannelsesniveaet. Bag tallene kan formodes at gemme sig en spredning mellem institutionerne. Således er det muligt, at en institution eksempelvis ikke har haft nogle pædagoger på 1-3 dages kurser, men har haft pædagoger på meritgivende uddannelse. Undersøgelsen ser alligevel rent statistisk ud til at bekræfte rapporten om 3-års sprogvurdering fra Danmarks Evalueringsinstitut (EVA 2007), hvor det anbefales at styrke efteruddannelse på sprogområdet.

Undersøgelsen afdækker dog på ingen måde, hvilken betydning efteruddannelse har for sprogarbejdet i institutionerne eller for samarbejdet med talepædagoger. Dette spørgsmål kunne være et oplagt interessefelt i den videre undersøgelse.

Intern opkvalificering

I spørgeskemaundersøgelsen svarer 40,2 % af institutionerne, at de opkvalificerer sig internt ved at arbejde med sprog som fokusområde gennem for eksempel temaer og læreplansarbejde (tabel 9). Omvendt oplyser 24,1 %, at de ikke har haft særlig fokus på sprogområdet. 34,9 % oplyser, at den sprogansvarlige pædagog varetager en form for opkvalificering af sine kollegaer.

I den videre undersøgelse kan det være interessant at undersøge denne sammenhæng og belyse, hvordan institutionerne organiserer den faglige udveksling og udvikling.

Behov for opkvalificering

Knap en tredjedel af respondenterne (30,0 %) mener ikke, at der er behov for efteruddannelse på sprogområdet (tabel 10). Der viser sig dog her et varieret billede, idet svarene samtidig viser, at en stor gruppe respondenter ser et opkvalificeringsbehov på flere områder. Respondenterne peger på opkvalificeringsbehov i forhold til:

- Sprogproblemer (47,3 %)
- Sprogstimulering (anvendt bredt om opfølgende sprogarbejde) (41,2 %)
- Sproglig udvikling (33,4 %)
- Tosprogede børn (26,8 %)

En femtedel peger på opkvalificeringsbehov i forhold til forældresamarbejdet.

Et interessant fænomen kan iagttages ved at sammenholde respondentens efteruddannelse med respondentens vurdering af behov for opkvalificering i institutionen (tabel 11). Undersøgelsen viser

her, at meritgivende efteruddannelse korresponderer med, at respondenter i højere grad vurderer, at der er opkvalificeringsbehov på en række områder.

Særligt skiller viden om sprogproblemer sig ud, idet respondenter med meritgivende uddannelse i højere grad (63,6 %) end gennemsnittet (47,3 %) vurderer, at børn med sprogproblemer er et område, hvor der er brug for opkvalificering. Omvendt vurderer respondenter uden efteruddannelse på sprogområdet dette behov lidt lavere (44,1%) end gennemsnittet (47,3 %).

Det ser således ud som om, at øget faglig viden også samtidig synliggør nye faglige behov. Det kan også tænkes, at ovenstående tendens er et eksempel på, hvordan en faglig diskurs etableres og italesætter nye behov og interesser.

Ovenstående kan endvidere tænkes at udtrykke, at de pædagoger der har modtaget mest eftervidereuddannelse også i højere grad får tildelt ansvar for børn med sprogproblemer, og dermed meget direkte oplever behov for mere viden/nye kompetencer. I den videre undersøgelse vil det være interessant at belyse, hvordan pædagoger oplever den ændring i deres faglighed, som de obligatoriske tilbud om sprogvurderinger initierer.

Ressourcer

Ud fra besvarelsene ses det, at det er meget forskelligt, om kommunerne har tilført ekstra midler til henholdsvis sprogvurdering og det opfølgende sprogarbejde (tabel 12 og 13). Tendensen er, at et flertal af institutionerne (58,0 %) har modtaget ekstra midler til sprogvurderingen, mens 41,9 % svarer, at der ikke er ekstra ressourcer til opgaven. Når det gælder det opfølgende sprogarbejde oplyser et flertal (65,2 %), at institutionen ikke har modtaget ekstra ressourcer til opgaven. Dette kan sammenlignes med, at BUPL i sin undersøgelse af sprogvurderinger (BUPL 2009) har fundet, at 65 % af de 363 adspurgte pædagoger oplyser, at institutionen ikke har modtaget ekstra ressourcer til at gennemføre sprogvurderinger. 78 % svarer, at de ikke har fået ekstra ressourcer til det opfølgende sprogarbejde. 62 % mener, at de ikke har ressourcer nok til at lave en ordentlig opfølgning. Nærværende undersøgelse viser altså en mere positiv tendens i forhold til kommunerne tildeling af ressourcer end BUPL's undersøgelse. Hvorvidt dette beror på udvælgelse af kommuner kan ikke umiddelbart bedømmes⁹.

Retningslinjer for det opfølgende sprogarbejde

Godt halvdelen af respondenterne (50,3 %) oplyser, at kommunen ikke har defineret retningslinjer for, hvor længe en indsats skal tilbydes. I forhold til retningslinjer for, hvornår talepædagogen skal inddrages, svarer 51,4 % af respondenterne, at kommunen har defineret dette for børn, der falder inden for særlig indsats. For børn der falder inden for fokuseret indsats svarer 24,5 %, at kommunen har defineret retningslinjer for, hvornår talepædagogen skal inddrages (tabel 14 og 15).

I den videre undersøgelse kan det være interessant at belyse, hvilke procedure og samarbejdsformer der praktiseres i forhold til opfølgende indsats og inddragelse af talepædagoger.

⁹ Der er i analysen foretaget flere krydstabuleringer mellem ressourcespørgsmålet og andre spørgsmål i spørgeskemaet (ikke medtaget i rapporten). Der har ikke vist sig klare tendenser i disse tal. Det skal bemærkes at undersøgelsen ikke spørger ind til ressourceniveauet, men kun belyser hvorvidt der er tilført ekstra midler i forbindelse med implementering af 3-årig sprogvurdering.

Netværk om sprog

Et flertal af respondenterne (59 %) oplyser, at de indgår i netværk om sprogvurderinger og det opfølgende sprogarbejde. Der ses samtidig en meget høj grad af tilfredshed med deltagelse i netværk for både netværk mellem pædagoger og netværk, hvor talepædagoger indgår (tabel 16-19). Et fokuspunkt i den videre undersøgelse kunne være at belyse, hvilke samarbejdsformer i netværkene der tillægges værdi af pædagoger og talepædagoger.

Sprogkonsulentens rolle

51,7 % af respondenterne oplyser, at kommunen har en sprogkonsulent (eller lignende) ansat. Det mest udbredte er, at sprogkonsulentens rolle er at vejlede pædagogerne (64,8 % svarer sådan) og fungerer fagligt støttende (tabel 20 og 21). Sprogkonsulenten har hyppigt rollen som kursus- og temaplanlægger og som planlægger af møder og netværk. En stor gruppe (47,8 %) oplyser, at sprogkonsulenten registrerer sprogvurderingerne, mens en lille gruppe (11,5 %) oplyser, at sprogkonsulenten har ansvar for det opfølgende sprogarbejde i institutionen.

Ansvars og opgavefordeling i det opfølgende sprogarbejde

Opfølgende sprogvurderinger

En meget stor majoritet af de deltagende institutioner foretager en opfølgende sprogvurdering. Kun 9,7 % oplyser, at de ikke foretager opfølgende sprogvurderinger for børn, der falder inden for fokuseret indsats. For børn der falder inden for særlig indsats er tallet 7,9 % (tabel 22).

Undersøgelsen viser, at organiseringen af arbejdet med opfølgende sprogvurdering varierer en del. Tendensen er dog tydelig: Det mest hyppige er, at det pædagogiske personale i institutionen varetager opfølgende sprogvurdering i forhold til børn, der falder inden for fokuseret indsats (tabel 22). Barnets pædagog er involveret i 41,3 % af institutionerne og den sprogansvarlige er involveret i 42,2 % af institutionerne. (Det skal bemærkes at flere kan være involveret i den opfølgende sprogvurdering).

For børn der falder inden for særlig indsats er tendensen, at talepædagogen her i langt højere grad udfører/er involveret i den opfølgende sprogvurdering (66,2%) (tabel 23). Den sprogansvarlige er dog også involveret i det opfølgende sprogarbejde i en del institutioner (29 %).

I og med at børn der tilbydes særlig indsats sandsynligvis har alvorlige sprogproblemer, er det bemærkelsesværdigt, at ”kun” 66,2 % oplyser, at talepædagogen udfører opfølgende sprogvurderinger. Samtidig fremgår det, at barnets pædagog i 33,2 af besvarelserne angives at udføre opfølgende sprogvurdering.

Dette kan sammenholdes med behovet for efteruddannelse, hvor respondenterne og især respondenter med mest efter- og videreuddannelse, peger på behov for opkvalificering i forhold til børn med sprogproblemer (tabel 10 og 12).

Dette kan antyde, at børn med sprogproblemer er et område, hvor pædagoger møder store udfordringer. Undersøgelsen indikerer, at pædagoger nogen steder tildeles ansvar på et område (sprogproblemer), hvor de efterspørger opkvalificering.

Vurdering af behov for talepædagogisk bistand:

Undersøgelsen viser, at i lidt over halvdelen af institutionerne (55,9 %) indgår pædagoger i vurdering af behov for talepædagogisk bistand for børn, der falder inden for særlig indsats (tabel 24). Det mest typiske er ifølge respondenterne, at talepædagoger indgår i denne vurdering. Samlet svarer 88,1 %, at talepædagogen indgår i vurderingen.

Talepædagogisk bistand til børn der falder inden for fokuseret indsats:

Det ses tillige i undersøgelsen, at talepædagoger også kan inddrages i det opfølgende sprogarbejde under fokuseret indsats, idet 49,8 % af respondenterne svarer ja til, at dette forekommer (tabel 25).

Ansvar for det opfølgende sprogarbejde:

Undersøgelsen viser, at barnets stuepædagog hyppigst (51,6 %) er den, der har ansvar for det opfølgende sprogarbejde, når det gælder børn, der falder inden for fokuseret indsats (tabel 26). 28,6 % svarer, at pædagoger og talepædagoger i samarbejde har ansvaret for det opfølgende sprogarbejde.

Talepædagoger er langt mere involverede som ansvarspersoner i det opfølgende sprogarbejde, når det gælder børn, der tilbydes særlig indsats (tabel 27). Det ses samtidig, at samarbejdet mellem pædagoger og talepædagoger ligeledes er det mest hyppige i forhold til fordeling af ansvaret (55,6 %). Dette er altså også hyppigere end, at talepædagogen alene har ansvaret (31,2 %) for det opfølgende sprogarbejde for børn, der falder inden for særlig indsats.

Med hensyn til § 4A ses det i undersøgelsen (tabel 28), at ca. halvdelen (51,2 %) af institutionerne har placeret ansvaret for tosprogede børns sprogvurderinger og sprogstøtte sammen med ansvaret for 3- års sprogvurdering og opfølgning. Godt og vel en fjerdedel (27,2 %) svarer, at et team/pædagoger udefra har ansvaret. 10,6 % svarer, at institutionen har en pædagog med særligt ansvar for børn, der falder inden for § 4A. I forhold til etableringen af faglige kompetencer og samarbejdsformer på sprogområdet, kan det være interessant at få belyst fordelingen af ansvaret for tosprogede børn og den almene sprogvurdering af 3-årige nærmere.

Materialer til beskrivelse af den opfølgende indsats

Det hyppigste anvendte materiale i de deltagende institutioner er opfølgingspapiret (Pædagogisk handleplan) til *Sprogvurderingsmateriale til 3-årige*, som henholdsvis 41,2 % (fokuseret indsats) og 38,4 % (særlig indsats) af respondenterne oplyser, at de anvender (tabel 29 og 30). For både fokuseret indsats og særlig indsats gælder, at knap en tredjedel svarer, at der ikke er valgt et fælles materiale i institutionen. Knap en femtedel benytter et materiale udarbejdet af kommunen både når det gælder fokuseret indsats og særlig indsats. Henholdsvis 4,5 % og 3,5 % benytter et materiale, de selv har udarbejdet.

Institutionerne vurderer i høj grad de materialer de anvender positivt. Institutioner, der selv har udarbejdet et materiale, er mest tilfredse med det anvendte materiale (tabel 31 og 32). Dog svarer ca. en fjerdedel *ved ikke*, når det gælder tilfredshed med henholdsvis materiale udarbejdet af kommunen og materiale fra *Sprogvurderingsmateriale til 3-årige*. Der hvor utilfredsheden er størst er blandt de institutioner, der ikke har et fælles materiale. Dette kan muligvis fortolkes sådan, at disse institutioner er utilfredse med ikke at have et fælles materiale. I så fald udtrykkes der her et behov for et fælles materiale.

Evaluering af det opfølgende sprogarbejde

For fokuseret indsats gælder det, at evaluering sammen med forældrene er den mest udbredte evalueringsform (tabel 33), mens det for særlig indsats er evaluering sammen med talepædagogen der er mest hyppig. (58,4 % svarer dette, tabel 34).

Det ser generelt ud til, at evaluering af indsatsen er et arbejdsområde, der kan skærpes i en del institutioner, særlig når det gælder fokuseret indsats, men også i nogen grad når det gælder særlig indsats. De undersøgte evalueringsformer i undersøgelsen ligger således med én undtagelse alle under 40 % i svarfrekvens. For eksempel svarer 34,2 %, at de kontinuerligt evaluerer sprogindsatsen i personalegruppen (fokuseret indsats, tabel 33).

Kun evaluering sammen med talepædagog har en svarfrekvens over 40 %, nemlig 58,4 %, når det gælder særlig indsats (tabel 34). Dermed ses det altså, at der for børn, der falder inden for særlig indsats, i højere grad er etableret procedurer for evaluering af indsatsen og at talepædagogen er central i dette arbejde.

Det ses i analysen (tabel 33 og 34), at for henholdsvis en fjerdedel (fokuseret indsats) og en femtedel (særlig indsats) savnes der procedurer for evaluering af indsatsen, og at der i en del institutioner måske kan arbejdes mere kontinuerligt i samarbejdet med talepædagogen.

Selv om kontinuerlig evaluering sammen med forældre praktiseres i ca. 40 % af institutionerne (for begge indsatsområder, tabel 33 og 34), kan dette i relation til lovkravet om inddragelse af forældre se ud til at skulle opprioriteres.

Samarbejdet mellem pædagoger og talepædagoger

Talepædagogens rolle

Undersøgelsen viser, at talepædagogen i højere grad er inddraget i og også selv aktiv i sprogstimulering, for børn der falder inden for særlig indsats end for børn der falder inden for fokuseret indsats (tabel 35).

For både fokuseret indsats og særlig indsats er det mest hyppige, at talepædagogen har rollen som pædagogens vejleder i forhold til det enkelte barn. Det gælder således henholdsvis for 44,4 % (fokuseret indsats) og 50,5 % (særlig indsats) af besvarelserne.

Det ses i undersøgelsen, at samarbejdspraksis mellem pædagoger og talepædagoger varierer en del. Det er interessant, at 19,8 % svarer, at talepædagogen normalt ikke indgår i det opfølgende sprogarbejde for fokuseret indsats, mens andre 14,9 % svarer, at talepædagogen selv udfører sprogstimulering (fokuseret indsats) i institutionen. Her ses altså vidt forskellige tilgange til talepædagogens arbejde i institutionerne.

Det er også bemærkelsesværdigt, at under halvdelen (40,4 %) svarer, at tilrettelæggelsen af sprogstimulering for særlig indsats foregår i et samarbejde mellem pædagoger og talepædagoger. Dette belyser indirekte spørgsmålet om sprogindsatsens integrering i det daglige arbejde, som belyses i det følgende afsnit.

Pædagogernes vurdering af samarbejdet med talepædagoger.

Undersøgelsen af samarbejdet med talepædagoger viser, at pædagoger i meget høj grad er tilfredse med samarbejdet med talepædagogen. 83,1 % af respondenterne er *meget enig eller enig i*, at der er etableret gode samarbejdsformer mellem pædagoger og talepædagoger. 88,2 % svarer, at de er *meget enig eller enig i* at samarbejdet om det enkelte barn fungerer godt (tabel 36 og 37).

Knap halvdelen af respondenterne (48,8 %) vurderer, at talepædagogens arbejde er godt integreret i dagligdagen (tabel 38). Dog ses der, som nævnt i det foregående afsnit, et modsatrettet tegn på, at sprogstimulering (særlig indsats) kan være et isoleret talepædagogisk ansvar, i og med at kun 40,4 % svarer, at sprogstimulering tilrettelægges i et samarbejde mellem pædagoger og talepædagoger.

Det vides ikke, hvorvidt pædagogerne opfatter spørgsmålet om integration af talepædagogens arbejde i dagligdagen som vigtigt. Dette er område, der kan belyses nærmere: Hvilken rolle spiller integrationen af talepædagogens arbejde i hverdagen for sprogarbejdet? Sammenholdt med analysen af talepædagogens rolle (jf. tabel 35) kan det ligeledes være et fokuspunkt at belyse, hvilke forståelser og praksisser der eksisterer i forhold til lovens intention om sprogarbejdets integrering i hverdagen.

Ca. halvdelen af respondenterne svarer, at de talepædagogiske ressourcer anvendes optimalt (tabel 39). Respondenterne er i udstrakt grad (81,4 %) tilfreds med vejledning fra talepædagogen (tabel 40). Dog ønsker 42,7 % sig et tættere samarbejde med talepædagogen (tabel 41). Her ses altså på trods af den generelle tilfredshed (tabellerne forud) et udbredt ønske om et tættere samarbejde. I forhold til projektets 2. del kunne det være interessant at få belyst pædagogernes opfattelser af, hvad samarbejdet kan bestå af.

I forhold til tid som en faktor i samarbejdet vurderer 46,7 %, at talepædagogen ikke har tid nok (Tabel 42). Når det gælder pædagogernes tid til samarbejdet, mener ca. en tredjedel, at pædagoger har tid nok til samarbejdet med talepædagogen (tabel 43). Omvendt er en tredjedel uenige i dette. I forhold til behov for mere vejledning fra talepædagogen viser der sig ligeledes et meget differentieret billede. 35,9 % svarer, at de har behov for mere vejledning om sprogstimulering (tabel 44). 30,4 % svarer samlet, at de har behov for mere vejledning om det enkelte barn (tabel 45). For begge spørgsmål gælder, at ca. en tredjedel er uenige i dette.

I den videre undersøgelse vil det derfor være interessant at belyse, hvilke elementer og samarbejdsformer pædagoger ønsker sig i samarbejdet med talepædagogen. Ligeledes er det interessant at belyse, hvordan talepædagogens arbejde integreres i hverdagen.

Samarbejdet med forældrene

Retningslinjer for forældresamarbejdet

Undersøgelsen viser store forskelle i forhold til, hvorvidt der er beskrevet procedure for inddragelse af forældre. For begge indsatsområder gælder, at lidt over halvdelen af institutionerne oplyser, at enten kommunen, institutionen eller talepædagogen har beskrevet retningslinjer for inddragelse af forældre (tabel 46).

Samlet svarer 48,4 % enten *nej* eller *ved ikke* til spørgsmålet om, hvorvidt der er beskrevet procedure for inddragelse af forældre (for børn der falder inden for fokuseret indsats).

For børn der falder inden for særlig indsats er billedet næsten det samme. 45,7 % af respondenterne svarer tilsammen *nej* eller *ved ikke* til spørgsmålet (tabel 46).

Talepædagogen i forældresamarbejdet

Respondenterne svarer i høj grad, at pædagoger og talepædagoger arbejder tæt sammen samarbejder om inddragelse af forældre (tabel 47). Dette gælder i lidt højere grad for særlig indsats (55,7 %) end for fokuseret indsats (42,1 %). Det vil være interessant at få dette samarbejde belyst kvalitativt i den videre undersøgelse.

Forældrenes inddragelse

I forhold til opfølgende samtaler svarer 10,9 %, at der følges jævnlige op med samtaler med forældrene (fokuseret indsats, se tabel 48). Tallet er lidt højere for børn der falder inden for særlig indsats, nemlig 20 %. (tabel 48) Det tyder således på, at kontinuiteten i forældresamarbejdet nok kan styrkes. For børn der falder inden for særlig indsats er det dog sandsynligt, at talepædagogen i høj grad varetager opfølgende samtaler med forældrene – men at dette ikke nødvendigvis fremgår af respondenternes svar.

Det ses i undersøgelsen (tabel 48) at 62,3 % (fokuseret indsats) og 67,2 % (særlig indsats) af institutionerne aftaler det opfølgende samarbejde med forældrene. Spørgeskemaundersøgelsen kan ikke præcisere karakteren af dette samarbejde (jf. formuleringen: *aftales med* i spørgeskemaet), men i forhold til lovkravet om forældreinddragelse kan der her peges på et område, der kan styrkes i nogle institutioner.

En høj andel (78,8 %) af institutionerne i undersøgelsen vejleder forældre om sprogstøtte, når det gælder børn, der falder inden for fokuseret indsats. Dermed gælder dog også, at ca. en femtedel ikke tilbyder vejledning til forældrene. For børn der falder inden for særlig indsats svarer lidt færre (72,8 %), at de tilbyder forældrene vejledning (tabel 48). Her antages det, at talepædagogen ofte vil være ansvarlig for vejledning af forældrene.

Pædagogernes vurdering af samarbejdet med forældrene

Undersøgelsen af forældresamarbejdet viser, at pædagogerne i høj grad oplever, at dette fungerer, at de er rustede til at vejlede forældre og at de har gode erfaringer med at inddrage forældre aktivt i sprogarbejdet (tabel 49 og 50). Det kan diskuteres om spørgsmålenes karakter i denne del (henholdsvis positivt og negativt formulerede udsagn, se tabel 49-54) resulterer i et overdrevent positivt billede af, hvor godt samarbejdet med forældrene fungerer? Dette kan ikke uddybes ud fra undersøgelsen, men kan være en mulighed.

Den meget positive tendens i vurderingerne kan sammenholdes med analysen af evaluering sammen med forældrene (tabel 34). Her fremgår det, at kun 38,7 % kontinuerligt evaluerer sammen med forældrene. Dette kan omvendt indikere, at forældresamarbejdet kan styrkes.

Det generelle billede er, at pædagoger ikke oplever det som svært at vejlede forældrene om børns sprog, men at tid er en problemfaktor for ca. en tredjedel af de besvarende institutioner (tabel 53). Der peges i nogen grad på (24,8 %), at der savnes idéer og erfaringer med at inddrage forældre aktivt i det opfølgende sprogarbejde (tabel 52).

Samtidig synes undersøgelsens resultater dog at pege på forældresamarbejdet som et område, hvor indsatsen kunne styrkes i forhold til inddragelse, vejledning og samtaler med forældre, jf. spørgsmålet om, om forældrene tilbydes opfølgende samtaler ovenfor.

Konklusion og perspektivering

Pædagogerne i undersøgelsen udtrykker i høj grad tilfredshed med samarbejdet med talepædagoger. Samtidig udtrykker en del af respondenterne (42,7 %), at de ønsker sig et tættere samarbejde med talepædagogen.

Respondenter der indgår i netværk om sprog udtrykker en meget høj grad af tilfredshed med disse. Netværk ser dermed ud til at kunne anbefales som fagligt støttende tiltag.

Af undersøgelsen fremgår det, at institutionerne/kommunerne organiserer arbejdet med og fordeler ansvaret for sprogvurderinger forskelligt. I et flertal af institutionerne har man etableret en praksis, hvor der er udnævnt en sprogansvarlig, og i 42,2 % af institutionerne er den sprogansvarlige pædagog involveret i den opfølgende sprogvurdering af børn der falder inden for fokuseret indsats. I 41,3 % af institutionerne er barnets pædagog involveret i den opfølgende sprogvurdering. For børn der falder inden for særlig indsats er tendensen, at talepædagogen her i langt højere grad udfører/er involveret i den opfølgende sprogvurdering (66,2%). Den sprogansvarlige er dog også involveret i en del institutioner (29 %).

Undersøgelsen indkredser forandringsprocessen omkring pædagogfagligheden som et centralt fokuspunkt i den videre undersøgelse. Dette lægger op til, at der i interviewundersøgelsen belyses

eksempler på, hvordan pædagoger og talepædagoger oplever, at deres faglighed, deres kompetenceområder og deres samarbejdsformer forandres og reetableres i forhold til sprogvurderinger og det opfølgende sprogarbejde. Sker der, som Lars Holm (2009) peger på, en kategorisering af det pædagogiske personale i forbindelse med implementeringen af sprogvurderinger, sådan at sprogområdet udpeges som specialisområde? Hvordan etableres henholdsvis faglige skel og nye samarbejdsformer mellem pædagoger og talepædagoger?

I forhold til samarbejdet med forældre om barnets sprog ser man, at pædagogerne i undersøgelsen er meget positive i deres vurderinger af dette. Pædagogerne udtrykker samlet set, at samarbejdet fungerer godt og at de i høj grad inddrager og vejleder forældrene.

Et lille flertal oplyser, at man aftaler den opfølgende sprogindsats med forældrene, men samtidig viser undersøgelsen, at evaluering af indsatsen sammen med forældrene ikke er så udbredt. I den efterfølgende kvalitative undersøgelse er det interessant at få konkretiseret og belyst samarbejdet med forældrene og at få belyst forældres ønsker til samarbejdet om opfølgning på sprogvurderingen.

Man ser i undersøgelsen tegn på, at etableringen af evalueringsrutiner i sprogarbejdet kan styrkes, idet de forskellige undersøgte evalueringsformer ikke er særligt udbredte – dog med evaluering mellem talepædagog og forældre (særlig indsats) som undtagelsen. Over halvdelen af institutionerne svarer i spørgeskemaet, at sprogindsatsen evalueres på denne måde, når det gælder børn der falder inden for særlig indsats. I den videre undersøgelse kan det være interessant at få belyst, hvilke evalueringsformer og metoder der anvendes i evalueringen af sprogindsatsen, og hvordan pædagoger og talepædagoger samarbejder om denne evaluering.

Undersøgelsen indikerer, at der fortsat er behov for efteruddannelse/opkvalificering på sprogområdet. Pædagogerne i undersøgelsen udpeger en række områder, hvor de oplever et behov for opkvalificering, og undersøgelsen viser, at respondenternes efteruddannelse mest hyppigt er 1-3 dages kurser, og at en femtedel ikke har efteruddannelse på området. Dette på trods af, at målgruppen var den person i institutionen, der har mest kendskab til sprogområdet i institutionerne.

Undersøgelsen indikerer også, at børn med sprogproblemer aktuelt er det område, der påkalder sig mest opmærksomhed i forhold til at styrke det pædagogiske arbejde med sprog. Også her er det interessant at få belyst forandringer i den faglige berøringsflade mellem pædagoger og talepædagoger. Hvordan kan et godt samarbejde styrkes? Hvilke arbejdsdelinger etablerer der sig mellem pædagoger og talepædagoger osv.

Undersøgelsens anden del udføres i efteråret 2009. Her udvælges to kommuner til et nærmere casestudie og interviewundersøgelse, hvor der skal indgå pædagoger, talepædagoger og forældre.

Henvisninger

Aukrust, Vibeke Grøver (2005): *Tidlig språkstimulering og livslang læring – en Kunnskapsoversikt*. Pedagogisk forskningsinstitutt, Universitetet i Oslo.

Bleses, D. (2009). National sprogvurdering i Danmark. I Bleses, D. & Højen, A. (red.). *Når børn lærer sprog. Dansk sprogtilgængelsesforskning i et internationalt perspektiv*. Syddansk Universitetsforlag, 203-32.

Bleses, D., Vach, W., Jørgensen, R. N., & Worm, T. (under udgivelse). Population language screening in Denmark: The development of a new parent and day care administrated screening instrument. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*.

BUPL (2009): Sprogvurderinger, Børn&Unge/BUPL's politisk økonomiske team, juli 2009, publiceret som tema i *Børn & Unge nr. 21 / 2009*.

EVA (2007). *Sprogvurderinger af 3-årige*. Rapport udarbejdet af Danmarks Evalueringsinstitut. <http://www.eva.dk/projekter/2007/sprogvurderinger-i-dagtilbud-for-boern>

EVA (2008). *Måling af sproglig udvikling*, Rapport udarbejdet af Danmarks Evalueringsinstitut <http://www.eva.dk/projekter/2008/kommunernes-arbejde-med-sprogvurderinger>.

Holm, Lars (2009). Sproglig evaluering i daginstitutioner. I Holm, L og Laursen, H.P. (red.). *En bog om sprog*. Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.

Jensen, K. Ø., Jørgensen, R., Bleses, D. & Vach, W. (2009). Sprogvurdering.dk. System til håndtering af Sprogvurderingsmateriale til 3-årige og Tillægsmateriale til tosprogede. *Dansk Audiologopædi*, nr. 4/09.

Juhl, Holger (2008): *Sproglige færdigheder i bh.kl.*, Center for Læseforskning.

Krogh, T., Månsson, H., Bleses, D. (2007): Sprogtilgængelse på pædagog- og læreruddannelserne. *Viden om læsning nr. 2*, Nationalt Videncenter for Læsning.

Thomsen, P., Clausen, M.C. (2009): *Når sprog bliver til handling – en forskningsopsamling*. Institut for Sprog og Kommunikation, Audiologopædi og Logopædi, Syddansk Universitet, April 2009. Tilgængelig på BUPL's hjemmeside: [http://www.bupl.dk/iwfile/BALG-7W5GHY/\\$file/Naarsprogblivertilhandling.pdf](http://www.bupl.dk/iwfile/BALG-7W5GHY/$file/Naarsprogblivertilhandling.pdf)

UVM (2003). *Redegørelse af 9/4 03 om kommunernes erfaringer med sprogstimulering af tosprogede småbørn*. (Redegørelse nr. R 9). Undervisningsministeren (Ulla Tørnæs).

<http://www.folketinget.dk/Samling/20021/redegoerelse/R9.htm>

UVM (2006). *En god skolestart. Et samlet læringsforløb for dagtilbud, indskoling og fritidsordning*
Rapport udarbejdet af Skolestartsudvalget for undervisningsministeriet.

http://www.uvm.dk/~media/Files/Aktuelt/PDF06/060221_rapport_god_skolestart.ashx

UVM (2005). *Rapport fra Udvalget til forberedelse af en national handlingsplan for læsning*
Rapport udarbejdet af Udvalget til forberedelse af en national handlingsplan for læsning for
Undervisningsministeriet.

http://www.uvm.dk/~media/Files/Udd/Folke/PDF05/051101_national_handlingsplan_laesning.ashx

x

BILAG 1: Kommuner i undersøgelsen

Kommuner som foretager opfølgende sprogvurdering (EVA 2008)	Og benytter sprogvurdering.dk	Kommuner gennem sprogvurdering.dk alene
Fredericia		Allerød
Frederikssund	Billund	Favrskov
Høje Taastrup	Helsingør	Fredensborg
Jammerbugt	Ishøj	Furesø
Langeland	Tønder	Gladsaxe
Lyngby Taarbæk	Varde	
Mariagerfjord		Gribskov
Morsø		Guldborgsund
		Holstebro
Rebild		
Ringsted		
		Ikast-Brande
		Køge
		Nyborg
		Thisted
		Vejle
		Vordingborg
		Ålborg
10	5	15
I alt		30 kommuner

Kommuner udskilt af analysen: Albertslund, Bornholm, Hvidovre, Læsø, Slagelse, Vejen, Vesthimmerland, Viborg.